

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№7

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 638 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdiyevich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами	189
Бегматов Хусанбек	
Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutsonal asoslari.....	197
Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari	202
San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari	214
Alimov Fazliddin Xalimovich	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
Котов В.А., Шадиева Д.Х.	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar	225
Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
Kasimova Muxlisa Anvar qizi	
Chemical industry in Uzbekistan: challenges and development	235
Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li	
Globalashuv sharoitida ekologik xavflarni kamaytirishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati.....	246
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna	
Qibray tumanining 2021–2023-yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati.....	249
Siddikov Alisher Ismoilovich	
Davlat xaridlari tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: xalqaro tajribalar tahlili	253
Majidov Nizom Baxramovich	
Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	259
Ermatov Nosir Tohirovich	
Aholi farovonligi darajasiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni ekonometrik baholash	265
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Allamurodova Zuxra Alibekovna	
Сектор услуг как стратегический фактор структурной трансформации экономики Узбекистана.....	272
Кадыров Абдурашид Маджидович, Ахмедиева Алия Тохтаровна	
O'zbekistonda valyuta kursini shakllanish holati prognozlari.....	280
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	

Проблемы бухгалтерского учета в условиях цифровизации экономики.....	288
Абдуллаев Абдурауф	
Raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari.....	299
Kuldoshev Lazizjon Sharifovich	
Davlat boshqaruvi organlarining strategik rejalarini ishlab chiqish bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	303
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzaeva	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligi ta'minlash	310
Mamatov Sardor Axmatjonovich, Mavlanov Nuriddin Boyqobilovich, Sattarov Nodirjon Absalomovich	
Ziyorat turizmini rivojlantirishda halol standartlarini qo'llashning nazariy, uslubiy va konseptual asoslari	315
Azizova Saodat Xabibulloyevna	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish bo'yicha yevropa tajribasi.....	320
Karlibaeva Gulshat	
Iqtisodiy konsentratsiyalarning sog'lom raqobat muhitiga ta'siri	325
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Logistika axborot tizimlarini texnologik jarayonlarga joriy etish.....	330
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
Принципы перехода к «Зелёной экономике» в Республике Узбекистан.....	336
Хамракулова Сусанна Тотуховна	
Kichik biznesni rivojlantirish iqtisodiy ko'rsatkichlarini prognozlash modellarini qo'llash	340
Ibragimova Gulchexra Toxirovna	
Raqamli ta'lim sharoitida liderlikning yangi qirralari	357
Oqmullaev Ravshan Raximjon o'g'li, Xodjievna Durdona Abdurasulovna	
Методология развития экологического менеджмента в промышленном хозяйстве выбросы в атмосферный воздух на горнодобывающих и металлургических предприятиях.....	361
Muradov Botir Xayat	
Strategik budjetlashtirish tizimining natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tizimi bilan bog'liqligi, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun tavsiyalar	370
Xushmurotov Zoyir Bektemirovich	
Cultural branding and the entry of traditional products into the international market.....	374
Zebiniso Ganiyeva	
Farovonlikni baholash bo'yicha ilg'or xorijiy nazariy yondashuvlar	379
Norqobilov Nusratilla Norsaitovich	
O'zbekistonda hududlarini turizm salohiyatini innovatsion yondashuv asosida baholash	384
Umirova Dilnoza Safarovna	
Tourism education for sustainability: curriculum development in universities of Uzbekistan	393
Temirova Durdona, Yorqulov Muhammadmurod	
The contribution of small enterprises and private entrepreneurs to job creation in the labor market.....	399
Juraboev Haliljon	
Iqtisodiy o'sish sharoitida transport infratuzilmasi holati va uni rivojlantirish yo'llari.....	404
Haydarov Jahongir Aktamovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishni strategik boshqarishning nazariy asoslari va xorijiy tajribalar	410
Quvondiqov Farrux Ibragimovich	
Tijorat banklarida iqtisodiy samaradorlikni axborot texnologiyalar orqali rivojlantirish istiqbollari.....	418
Dadenova Gulxan Kenesbaevna	
Механизмы совершенствования процедур выявления и анализа недостоверной финансовой отчетности в условиях учетной практики Узбекистана	422
Намозов Жасурбек Кувадович	
Влияние цифровых инструментов управления финансами на эффективность использования финансовых ресурсов	428
Хазираткулов Собиржон	

На пути к промышленному росту: опыт развивающихся стран.....	435
Матлюбов Хуршид Жамшидович	
Yoshlarning moliyaviy mustaqilligiga erishishida aksiyalar bozorining oʻrni va imkoniyatlari.....	443
Oʻraqov Bekzodbek Abdurayxon oʻgʻli	
Развитие транспортной инфраструктуры и влияние на качество предоставляемых транспортных услуг.....	448
Кайыбеков Парахат Коньсбаевич	
Surxondaryo viloyatida 2015-2024 yillar mobaynida oziq-ovqat chakana savdo aylanmasining statistik tahlili.....	454
Toshpulatov Bobur Rasul oʻgʻli	
Qishloq xoʻjaligi sohasi investitsiya loyihalarini xalqaro moliya institutlari orqali moliyalashtirish.....	458
Tolibov Shoxrux Muminovich	
Qishloq xoʻjaligi korxonalarida buxgalteriya hisobining xususiyatlari va muammolari.....	463
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy oʻgʻli	
Institutional innovation and regional governance for balanced interregional cooperation development: the case of Namangan, Uzbekistan.....	468
Sattarov R.A.	
Organizational and economic mechanisms and conceptual directions of tourism development in the region.....	476
Daminova Barno Esanovna	
Moddiy zaxiralarni boshqarish va uning bir tsikli modeli.....	480
Dedajanov Baxtiyor Nabijanovich	
Oliy taʼlim xizmatlari sifatini oshirishda inson kapitalini rivojlantirish va uni samarali boshqarish mexanizmlari.....	485
Salimov Akmal Alimjonovich	
Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ilgʻor xorij tajribalari.....	490
Shadiyev Alisher Xudoynazarovich	
Raqamli iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida yoqilgʻi-energetika kompleksi korxonalarini barqaror innovatsion rivojlantirish modellari.....	496
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Oʻzbekistonda uzumchilikning oziq-ovqat xavfsizligiga taʼsiri: muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	502
Tursunov Toʻlqin Joʻraqulovich	
Tadbirkorlik faoliyatining resurs salohiyati va uni baholashning nazariy yondashuvlari.....	508
Salohiddinov Zuhridin Nuriddinjon oʻgʻli	
Yoshlar bandligini taʼminlashda mehnat migrasiyasining ahamiyati.....	514
Masharipov Farrux Oʻtkirovich	
Oʻzbekistonda ichki turizmni rivojlantirishning asosiy omillari va istiqbollari.....	521
Xasanova Mavjuda Maʼmirjonovna	
Korxonaning brend platformasini ishlab chiqishning oʻziga xos xususiyatlari.....	526
Saʼdulloyev Habibullo Ibdullo oʻgʻli	
Sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini raqamli transformatsiya qilishda ERP tizimlarining integratsiyalashuvi va boshqaruv samaradorligiga taʼsiri.....	530
Islomjon Nurmukhammadov	
Namangan viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlanishini baholash.....	533
Ismoilova Savinoz Qahramon qizi	
Oliy taʼlim muassalari boshqaruviga taʼsir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	540
Karimov Muzaffar Abdumalik oʻgʻli	
Soliq yigʻiluvchanligini oshirishda soliq maʼmuriyatchiligini takomillashtirish istiqbollari.....	546
Tojibayev Farrux Baxtiyorovich	
Hisoblash mashinalari taraqqiyoti tarixi va uning raqamli iqtisodiyotda tutgan oʻrni.....	552
Rajabov Sirojiddin Mansurovich	
Korxonalar moliyaviy barqarorligiga taʼsir koʻrsatuvchi omillar va ularning xususiyatlari.....	561
Choriyrov Behruz Ilhom oʻgʻli, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Yashil texnologiyalar yordamida Oʻzbekiston hududlarida energiya tejamkorligi oshirish yoʻllari.....	567
Norbekov Baxtiyor Suyunovich, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	

Tijorat banklarida kredit majburiyatlarining bajarilishini monitoring qilish va uni takomillashtirish yo'llari.....	572
To'xtayeva Go'zal Ilhom qizi, Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Интеграция проектного менеджмента и обеспечения качества в цепочках поставок: кейс Узгидромета.....	577
Назарова Ирода Ибрагим кизи	
Kichik biznes subyektlarini raqamlashtirish orqali raqobatbardoshligini oshirish.....	583
Ermatov Akmaljon Adxamovich, Raximov Alisher Numanovich	
Концепция и методология экологического аудита в Узбекистане	587
Абидова Дилфуза Игамбердиевна	
Повышающаяся значимость коренного изменения деятельности традиционных СМИ в реалиях освещения процесса построения нового Узбекистана.....	593
Салим Дониёров	
O'zbekiston Respublikasida norasmiy sektor va aholini norasmiy mehnat bilan bandligining tarkibiy tuzulishi	598
Qoraboev Nuriddin Pardaboy o'g'li	
Shahar va qishloqlarda inson resurslari holatining analitikasi (tahlili)ning nazariy masalalari.....	607
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Feruz Nematullayevich Abilov	
Strategic alliance networks as competitive advantage: evidence from mit-tum partnership model at new Uzbekistan university	613
Mamajonova Mukhlisakhon Muzaffar kizi	
Energetika tarmog'ida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy etishning nazariy asoslari.....	618
Uralov Temur Boxodir o'g'li	
O'zbekiston bank amaliyotiga ai va simulyatsiya modellarini joriy etish orqali muammoli kreditlarni qaytarish jarayonlarini optimallashtirish.....	618
Xodjayev Husniddin Mukammilovich	
O'zbekistonda hududlarning soliq salohiyatini aniqlash metodologiyasini takomillashtirish.....	624
Almardonov Muxamadi Ibragimovich, Jamshid Sharafetdinovich	
Xorazm viloyatida iqtisodiy o'sish sur'atlarini ta'minlashdagi muammolar va imkoniyatlar	628
Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
Ekologik joylashtirish vositalarida qo'llaniladigan innovatsiyalar	633
Abidova Dilfuza Igamberdievna	

EKOLOGIK JOYLASHTIRISH VOSITALARIDA QO‘LLANILADIGAN INNOVATSIYALAR

Abidova Dilfuza Igamberdievna

TDIU “Turizm va mehmonhona biznesi” kafedrası i.f.n., professor

Elektron pochta: abidovaservis@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2332-3390

Annotatsiya: Ushbu maqolada XXI asr boshida yuzaga kelgan global ekologik muammolar — iqlim o‘zgarishi, havoning ifloslanishi, tuproq degradatsiyasi va biologik xilma-xillikning kamayishi fonida insoniyatning ekologik xavfsizlikka bo‘lgan e‘tibori ortib borayotgani yoritilgan. Ekologik joylashtirish vositalarida innovatsiyalardan foydalanish orqali iqtisodiy faoliyatda mavjud bo‘lgan antieologik va destruktiv yondashuvlarni ekologik innovatsiyalar bilan almashtirish tendensiyasi tahlil qilinadi. Ekologik innovatsiyalar tushunchasi atrof-muhitni salbiy omillardan himoya qilishga qaratilgan texnologik yechimlar majmuasi sifatida izohlanadi.

Kalit so‘zlar: yashil texnologiyalar, mehmondo‘stlik sohasi, atrof-muhitni himoya qilish, ijtimoiy javobgarlik, ekologik toza, qayta ishlash tizimlari, barqaror turizm, atrof-muhitni boshqarish.

Abstract: This article examines the global environmental challenges emerging in the early 21st century, including climate change, air pollution, soil degradation, and the loss of biodiversity, alongside the growing human concern for ecological security. It analyzes the trend of replacing destructive and anti-ecological approaches in economic activity with innovative environmental technologies in the context of ecological placement tools. The concept of ecological innovations is defined as a set of technological solutions aimed at protecting the environment from negative ecological factors.

Key words: green technologies, hospitality industry, environmental protection, social responsibility, environmental friendliness, waste recycling systems, sustainable tourism, environmental management.

Аннотация: В статье рассматриваются глобальные экологические угрозы начала XXI века, такие как изменение климата, загрязнение воздуха, деградация почвы и сокращение биоразнообразия, а также возрастающее внимание человечества к экологической безопасности. Анализируется тенденция замены антиэкологических и деструктивных подходов в экономической деятельности на инновационные экологические технологии при экологическом размещении. Понятие экологических инноваций рассматривается как совокупность технологических решений, направленных на защиту окружающей среды от негативных факторов.

Ключевые слова: зелёные технологии, индустрия гостеприимства, охрана окружающей среды, социальная ответственность, экологичность, системы переработки отходов, устойчивый туризм, экологический менеджмент.

KIRISH

XXI asrda mamlakatimizda turizm va mehmondo‘stlik sohasida “yashil texnologiyalar”ni keng qo‘llash dolzarb vazifaga aylandi. “Yashil” qurilishning asosiy maqsadi — energiya va resurslar sarfini kamaytirishdir. Shu bilan birga, mehmonxonalarining barcha jarayonlarida — muhandislik izlanishlari, loyiha ishlab chiqish,

qurilish, ekspluatatsiya, kapital ta'mirlash, qayta qurish va hatto demontaj qilish bosqichlarida mehmonlar uchun qulay va xavfsiz muhit ta'minlanishi muhim hisoblanadi.

So'nggi yillarda "yashil" texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikni oshirishga yo'naltirilgan bir nechta loyihalar boshlangan. Xalqaro Mehmonxonalar Atrof-Muhit Tashabbusi (IHEI) — sohada ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni ta'minlash maqsadida dunyoning yetakchi mehmonxona kompaniyalarini birlashtiruvchi tashabbusdir. Ushbu loyihaning asosiy maqsadi — ekologik va ijtimoiy javobgarlikning biznes uchun amaliy ahamiyatini ko'rsatishdan iborat. Shu maqsadda IHEI mehmonxonalarga ekologik rivojlanishga oid bir qator amaliy mahsulotlar va dasturlarni taklif qiladi hamda qo'shma ishchi guruhlar doirasida yuzaga keladigan muammolarni hal etadi.

Energy Star for Hospitality (<http://www.energystar.gov>) notijorat tashkiloti AQShda atrof-muhitni muhofaza qilish dasturi sifatida faoliyat yuritadi. U korxonalar va shaxslarni innovatsion texnologiyalar orqali xarajatlarni tejash hamda iqlimni asrashga ko'maklashadi.

Yevropa Ittifoqining Ecolabel tizimi esa dunyoning 199 davlati va 25 turli sanoat sohasida mavjud bo'lgan 463 xil ekologik markirovka turlari haqida ma'lumot jamlagan, o'ziga xos va keng ko'lamli axborot platformasi hisoblanadi. Ushbu tizim atrof-muhitga do'stona mahsulotlar va xizmatlarni aniqlashga yordam beradi, iste'molchilarga ekologik jihatdan mas'uliyatli tanlov qilish imkoniyatini yaratadi hamda bizneslar uchun barqaror rivojlanishni rag'batlantiradi.¹

Platforma nafaqat ma'lumotlarni taqdim etadi, balki global miqyosda ekologik standartlarni birlashtirish va ularni qo'llashni osonlashtirishga xizmat qiladi. Green Globe 21 (<http://greenglobe.com>) esa xalqaro miqyosda faoliyat yurituvchi tashkilot bo'lib, dunyoning 83 mamlakatida, jumladan, Rossiyada ekologik sertifikatlash, ta'lim, maslahat xizmatlari va marketing yordamini taklif etadi. Ushbu kompaniya atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror turizmni rivojlantirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshiradi. U mehmonxonalar, turistik obyektlar va boshqa bizneslarni ekologik jihatdan mas'uliyatli faoliyat yuritishga undaydi, ularga xalqaro standartlarga mos keluvchi sertifikatlar olishda ko'maklashadi hamda ekologik ongli mijozlarni jalb qilish uchun marketing strategiyalarini ishlab chiqishda yordam beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ekologik innovatsiyalarning asosiy maqsadi ekotizimga inson (antropogen) ta'sirini kamaytirishdan iborat. Bugungi kunga kelib ekologik muammolarni hal qilishga doir ikkita asosiy yondashuv shakllangan. Birinchi yondashuvga ko'ra, ekologik muammolarni hal etish ekologik innovatsiyalarni ishlab chiqarish va amaliyotga joriy etish orqali mumkin bo'ladi. Y. Yakovets ushbu yondashuvni quyidagicha asoslagan: "Insoniyat, uning mavjudligi va rivojlanishining tabiiy shart-sharoitlari unchalik o'zgaruvchan emasligini hisobga olgan holda, demografik dinamikaning o'zgarishi sekinlik bilan kechadi. Biroq inson aql-idroki, irodasi va mehnat salohiyati asosiy resurs sifatida yangi yo'nalishlarni belgilaydi. Bu esa texnologik yutuq hamda ishlab chiqarishning ekologiyalashtirilgan postindustrial texnologik uslubiga o'tish zaruratini yuzaga keltiradi."

Innovatsiyalarni tasniflash muammosi bilan ko'plab olimlar shug'ullangan. Ulardan eng mashhurlari — Y.V. Yakovets, Pavit va Uoker, A.I. Prigojin, G. Mensh, A. Klaynknxt, K. Friman va boshqalardir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalar eng umumiy ko'rinishda quyidagi mezonlarga asoslanib tasniflanadi: iqtisodiy xususiyatlari, qo'llanilish doirasi, amalga oshirish muddati, samaradorligi, kelib chiqish manbalari, yangilik turlari va boshqa omillar.²

Yashil kalit mukofoti korxonaning yetakchi ekologik standartlarga muvofiqligini tasdiqlaydi. Hotel EnergySolutions (<http://www.hes-unwto.org>) — BMT va Yevropa Ittifoqining turizm hamda energetika bo'yicha yetakchi agentliklari jamoasi bilan UNWTO tomonidan boshlangan hamkorlik loyihasidir. Ushbu loyiha doirasida Yevropa Ittifoqidagi mehmondo'stlik va turizm sohasidagi kichik hamda o'rta korxonalariga binolarning energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanadigan energiyadan foydalanish bo'yicha maslahat, texnik yordam va treninglar taqdim etiladi. Hozirgi vaqtda ushbu loyihada Yevropa Ittifoqining 10 ta turli mamlakatidan 110 ta mehmonxona ishtirok etmoqda. Loyiha doirasida, xususan, binolarning energiya samaradorligi auditori, qayta tiklanadigan energiya manbalari uchun texnik-iqtisodiy asoslar bajarildi, yuzlab sayyohlik kompaniyalari menejerlari o'qitildi, — deb izoh beradi ecolabelindex.com.³

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida ekologik joylashtirish vositalarida qo'llanilayotgan innovatsiyalar bo'yicha ilmiy maqolalar, statistik hisobotlar va xalqaro tajribalar tahlil qilindi. Ma'lumotlar kontent tahlili usuli orqali chuqur o'rganilib, ekologik innovatsiyalarni baholashda taqqoslama va tavsifiy tahlil metodlari qo'llanildi.

1 <http://www.ecolabelindex.com/ecolabels/>

2 Ekologik ta'lim va tarbiya" moduli bo'yicha o'g'uv –uslubiy majmua. Toshkent-2024.

3 <http://www.green-key.org>

TAHLIL VA NATIJALAR

Energiyani tejovchi “yashil” texnologiyalarning eng muhim va diqqatga sazovor namunalaridan biri Singapurdagi JW Marriott mehmonxonasidir. Mehmonxonaga ulashgan holda joylashgan, taxminan 3 gektar maydonni egallagan maxsus soyabon tuzilmasi okean to'liqlarining egri chiziqlarini taqlid qiladi. Ushbu alyuminiy konstruksiyaning egilish burchaklari shunday sinchkovlik bilan loyihalashtirilganki, u tabiiy havo oqimi yordamida hududni 1–2 darajaga sovutadi, bu esa konditsioner tizimlariga ehtiyojni sezilarli darajada kamaytiradi.

Bundan tashqari, bu tuzilma yomg'ir suvini yig'ish uchun maxsus ishlab chiqilgan bo'lib, binoning tashqi ko'rinishini yoritishga xizmat qiluvchi quyosh panellari bilan jihozlangan. Mehmonxonada qo'llanilgan spektral shisha infraqizil nurlarni filtrlash orqali issiqlikni kamaytiradi, lekin ayni paytda tabiiy yorug'likning kirib kelishiga imkon beradi. Natijada, sovutish xarajatlari sezilarli darajada qisqaradi, ichki makonlar esa yanada salqin va qulay bo'lib qoladi, — deb aytiladi maqolalarda.⁴

“Yashil” texnologiyalarni muvaffaqiyatli qo'llagan boshqa taniqli mehmonxona obyektlarini ham ta'kidlash lozim. Masalan, Singapurdagi Marina Bay Sands mehmonxonasi yorug'lik, isitish va suv ta'minotini aqlli boshqarish tizimi bilan jihozlangan bo'lib, unda an'anaviy liftlarga nisbatan 40 foiz kam energiya sarflaydigan regenerativ dvigatelli liftlar joriy etilgan.

Yana bir muhim misol — Park Royal bog' mehmonxonasi bo'lib, bu yerda yomg'ir suvi datchiklari, quyosh panellari va tabiiy obodonlashtirish kabi muhandislik yechimlari qo'llaniladi. Ekologik tizimlarni rivojlantirish prinsiplari nafaqat Rossiyada, balki boshqa xorijiy mamlakatlarda ham mehmonxona qurilishi va ulardan foydalanishda keng tarqalmoqda. Bu holat, ayniqsa, “yashil” texnologiyalarga asoslangan loyihalar, jumladan, nol energiya sarfi (Zero-Energy Building, ZEB) konsepsiyasi bo'yicha qurilgan binolar tahlili orqali tasdiqlanadi.

ZEB binolari yuqori darajada energiya tejaydigan obyektlar bo'lib, ular qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanadi va yil davomida ishlab chiqarilgan energiya iste'mol qilingan energiyaga teng bo'lishini ta'minlaydi. Agar ishlab chiqarilgan energiya iste'moldan kam bo'lsa, bunday bino “deyarli nol energiyali” deb ataladi.

Qurilayotgan binoning me'moriy tarkibi kristall shaklidagi qavariq ko'pburchakka asoslangan. Bino 11 qavatli bo'lib, 8 ta uchburchak qirraga ega; ular orqali Sankt-Peterburgning yaqin atrofdagi tarixiy diqqatga sazovor joylarini ko'rish mumkin. SCHUCO jabhalari yil va kunning turli vaqtlarida ofisning yorug'lik darajasini sozlash imkonini beradi, shuningdek, bino ichida qulay harorat rejimini ta'minlaydi (1-jadval).

1-jadval. Ekologik binoning asosiy “yashil” texnologik yechimlari⁵

Texnologik yechim	Tavsifi
Yuqori samarali oynalar	Fasadning deyarli to'liq shisha bilan qoplanganligi vizual qulaylik va yuqori tabiiy yorug'likni ta'minlaydi. Quyoshdan himoyalangan ikki qavatli oynalar energiya sarfini kamaytiradi. Issiqlik o'tkazuvchanlik qarshiligi Rossiya standartlaridan 70% yuqori.
Shamollatish tizimlari	Chiqarilgan havoning issiqligidan foydalanib, qishda ta'minot havosini isitishda 60% issiqlik tejaydi. Havo oqimi odamlar soniga qarab avtomatik tartibga solinadi. Toza havo hajmi Rossiya va ASHRAE standartlariga mos.
Rekuperatsiya tizimi	O'tish davrida (tashqi havo ~0°C) rekuperatsiya tashqi energiya resurslarini isitish uchun ishlatishni yo'q qiladi, energiya sarfini nolgacha kamaytiradi.
Zamonaviy konditsioner va yong'inga qarshi tizimlar	Ozonga zarar keltirmaydigan sovutgichlardan foydalaniladi. “Bepul sovutish” opsiyasi qish va o'tish davrida tashqi havodan foydalanib, elektr sarfisiz ichki havoni sovutadi.
Avtomatlashtirish va boshqaruv tizimi	EBI (Enterprise Building Integrator) tizimi barcha muhandislik tizimlarini avtomatik boshqaradi va monitoring qiladi, resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

4 Xashimov Pazliddin Zukurovich Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti, iqtisod fanlari doktori, professor Yashil iqtisodiyot taksonomiyasi O'zbekistonda barqaror rivojlanish omillaridan biri “Yashil iqtisodiyot – kelajak iqtisodiyoti: innovatsiyalar, investitsiyalar va istiqbollari” maqola. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya/ <https://ilmiyanjumanlar.uz/files/>

5 А.П.Ковальчук. к.э.н., доцент кафедры индустрии гостеприимства, туризма и спорта РЭУ им. Г.В. Плеханова, «Зеленые» технологии в индустрии гостеприимства

Tizim umumiy axborot tizimiga butun binoning muhandislik uskunalari ham, biznes markazi ijarachilarining muhandislik tizimlarini ham birlashtirishga imkon beradi. Energiya manbalarini hisobga olish butun bino, har bir ijarachi va har bir kuchli iste'molchi uchun alohida amalga oshiriladi.

Quvvat sarfini kamaytirish. Quvvat sarfini va konditsioner tizimidagi yukni kamaytiradigan energiya tejaydigan lampalar o'rnatilgan. Avtoturargoh hududida shamollatish havosining oqimi transport intensivligiga qarab avtomatik tarzda tartibga solinadi.

Suv sarfini tejash. Qish mavsumida binoning "iflos" zonalari va xonalaridan chiqadigan issiq havo tomda yig'ilgan qorni eritish uchun qayta ishlatiladi. Bu yondashuv issiqlik energiyasini maksimal darajada tejamkor va samarali sarflash imkonini beradi. Bino zamonaviy sanitariya-texnik jihozlar bilan jihozlangan bo'lib, tomga o'rnatilgan yomg'ir suvi yig'ish tizimlari atrof-muhitni sug'orish va tozalash uchun yetarli miqdorda suv bilan ta'minlaydi.

Sochi shahri "yashil" binolar soni bo'yicha yetakchi o'rinni egallagan, chunki o'tgan Olimpiya o'yinlari tufayli bu kurort shahri barqaror qurilishning eng zamonaviy standartlariga mos keluvchi ko'plab obyektlarga ega bo'lgan. Bunday binolardan biri — "Katta" muz saroyi bo'lib, uning qurilish tuzilmasi moslashuvchan tarzda ishlab chiqilgan. Bu esa saroydan turli sport turlari uchun bir nechta rejimda foydalanish imkoniyatini ta'minlaydi. Binoda yoritish tizimi qisman quyosh nurlaridan olinadigan energiya yordamida ishlaydi, suv iste'moli esa maxsus tejovchi uskunalar orqali sezilarli darajada kamaytirilgan. Qolgan resurslardan foydalanish esa "aqlli" boshqaruv texnologiyalari orqali samarali ravishda nazorat qilinadi. Arenaning ichki va tashqi qoplamalari faqat ekologik xavfsiz materiallardan tayyorlangan.

Rossiyada esa binolar, xususan mehmonxonalarini energiya bilan ta'minlash borasida ilmiy izlanish olib borayotgan ko'plab tashkilotlar mavjud. Ular orasida "Isitish, shamollatish, havoni tozalash, issiqlik ta'minoti va qurilish termofizikasi muhandislari" notijorat tashkiloti (NP "AVOK"), Big-RU avtomatlashtirish assotsiatsiyasi, "Connex" kompleks tizim ishlab chiqaruvchilari assotsiatsiyasi hamda iqlim texnologiyalari sohasidagi korxonalar uyushmasi mavjud.

Bundan tashqari, Rossiya bozorida "Siemens", "Delta Controls", "Sauter", "Property Lab", "Isilux Rus" kabi xalqaro miqyosdagi kompaniyalar vakolatxonalari, shuningdek ko'plab internet resurslari va tashkilotlar faoliyat yuritmoqda. Energiya tejamkor texnologiyalar va ilg'or uskunalarni tatbiq etish mehmonxona sohasida jiddiy afzalliklar yaratadi, xarajatlarni kamaytiradi va ekologik jihatdan mas'uliyatni kuchaytiradi.

Rossiyaning yirik energiya menejmenti kompaniyasi Interregionenergo servis tomonidan ofislar hamda savdo-ko'ngilochar markazlar o'rganilganda, deyarli barcha obyektlarda energiyani tejash bo'yicha chora-tadbirlar joriy etilishi natijasida elektr energiyasi uchun to'lovlar miqdorini kamida 30 foizga qisqartirish imkoni mavjudligi aniqlangan. Bu holatni mehmonxona majmualariga ham tatbiq etish mumkin. O'z energiya sarfini kamaytirish bo'yicha investitsiyalar yiliga 60 foizdan 100 foizgacha daromad keltirishi mumkin. Ayniqsa, issiqlik ta'minoti, shamollatish va konditsioner tizimlarida energiyani tejash orqali kommunal to'lovlarni 40–60 foizgacha kamaytirish mumkin.

2010-yildan buyon mehmonxonalar, biznes markazlari, yotoqxonalar, pansionatlar, dam olish zonalari va bolalar lagerlari uchun mo'ljallangan xalqaro ko'ngilli sertifikatlash tizimi — "Yashil kalit" dasturi faoliyat yuritmoqda. Ushbu dastur Xalqaro ekologik ta'lim tashkiloti tomonidan barqaror qurilish tamoyillarini ilgari surish va amaliyotga tatbiq etish maqsadida ishlab chiqilgan.

Misol uchun, "Green Key" sertifikatiga ega mehmonxonalar elektr energiyasi, suv, kimyoviy vositalar sarfini kamaytirish, chiqindilarni minimallashtirish va ularni qayta ishlash kabi 90 dan ortiq majburiy va ixtiyoriy talablarni bajaradi. Har bir mehmonxona dastur ekspertlari tomonidan maxsus tekshiruvdan o'tkaziladi. Sertifikatga ega mehmonxonalar ekologik me'yorlarga qat'iy rioya qilgan holda faoliyat yuritadi, biznesda mas'uliyatli yondashuvni namoyon etadi va mahalliy hamda global ekologik muhofazaga sezilarli hissa qo'shadi.

"Faol uy" konsepsiyasiga o'xshagan bu dasturda ishtirok etish uchun muayyan "yashil" texnologiyalardan foydalanish talab etiladi. Rossiyada hozircha ushbu sertifikatga ega mehmonxonalar soni uncha ko'p emas — ularga asosan "Radisson" tarmog'ining (xususan Park Inn brendi), shuningdek Qozondagi "Nogay", Samaradagi "Meridian", Ulyanovskdagi "Rakurs", Sochidagi "Vatan", shuningdek "Cronwell" va "Sokos" brendlari ostidagi mehmonxonalar kiradi.⁶

Eko-mehmonxonalar mamlakatimizda hali yangi yo'nalish sanalsa-da, bu soha jadal sur'atlar bilan rivojlanmoqda. Ko'plab sayyohlar, xususan xorijlik mehmonlar, ekologik toza turizmni qo'llab-quvvatlash maqsadida qo'shimcha xarajat qilishga tayyor. Shu sababli, dunyo bo'ylab xalqaro hamda milliy mehmonxonalarini ekologik mezonlar asosida sertifikatlash tizimlari asta-sekin keng tarqalib, ommalashmoqda.⁷

6 А.П.Ковальчук. к.э.н., доцент кафедры индустрии гостеприимства, туризма и спорта РЭУ им. Г.В. Плеханова, [«Зеленые» технологии в индустрии гостеприимства](#)

7 Хан А.Д. направление «Гостиничное дело» ДГТУ г. Ростов-на-Дону Использование эко-технологий в индустрии гостеприимства. форум молодых ученых 12(64) 2021

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, so'nggi o'n yillikda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi mehmonxona biznesining tubdan yangilanishiga olib keldi. Mehmonxona faoliyatining turli jihatlari — bron qilishdan tortib, xizmat ko'rsatish, energiya taqsimoti va muloqotgacha bo'lgan jarayonlar — endilikda raqamli yechimlar asosida avtomatlashtirilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, xarajatlarni optimallashtirish, xizmat sifati va mijozlar oqimini oshirish, shuningdek, mehmonxona korxonalarining bozorga moslashuvchanligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Texnologik innovatsiyalar hozirda nafaqat mehmonxona tarmoqlari, balki alohida faoliyat yurituvchi mehmonxona xo'jaliklari uchun ham strategik ustunlik vositasiga aylangan. Mehmonlarga yo'naltirilgan raqamli ilovalar, ovozi yordamchilar va avtomatlashtirilgan muloqot tizimlari orqali xizmatlar ko'lami kengayib, foydalanuvchi tajribasi yanada yuqori darajaga ko'tarilmoqda. Shu jihatdan qaraganda, mehmondo'stlik sohasi uchun raqamli transformatsiya endilikda ixtiyoriy emas, balki zaruriyat bo'lib qolmoqda.

Natijada, raqamli texnologiyalarni joriy etish mehmonxona biznesi uchun raqobatbardoshlikni oshiruvchi va xizmat ko'rsatish darajasini yangi bosqichga olib chiquvchi muhim omilga aylandi. Kelajakda ushbu transformatsiya jarayoni yanada chuqurlashib, mehmondo'stlik sanoatining barqaror rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynashi kutilmoqda.⁸

Fodalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. D.I. Abidova. O'zbekistonda ekologik mehmonxonalar faoliyatini yuritish metodologiyasini takomillashtirish. Monografiya. – T.: Ilm-fan va Innovatsiya, 2023-yil. – 100 b.
2. D.I. Abidova, A.A. Abdullaxo'jayev. Environmental Certification as a Way to Increase the Competitiveness of Hotels. American Journal of Education and Evaluation Studies, Vol. 2, No. 1, Jan. 2025. E-ISSN: 2997-9439. <https://semantjournals.org/index.php/AJEES>
3. Бокарева А.Р., Давыдкова М.А. Тенденции перехода гостиничных предприятий на экологические и ресурсосберегающие источники. Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. Экономика и бизнес. – ФГБОУ ВО «РГУТиС», Москва, 2020 г.
4. O.X. Xamidov. O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirishni boshqarish mexanizmini takomillashtirish. (DSc dissertatsiyasi avtoreferati). – T.: 2017-yil.
5. Emerson Javier Jácome-Mogro, Pablo Morales, Cristian Jiménez-Jácome, D.I. Abidova. Development of Neutrosophic Cognitive Maps (NCM) for the Evaluation and Ranking of the Main Causes of the Appearance of Fruit Fly Pests. International Journal of Neutrosophic Sciences, Vol. 25, No. 1, pp. 485–494, 2025. (Scopus)
6. М.Т. Алиева, Д.И. Абидова. Управление окружающей средой в туризме. Учебник. – Т.: Инновацион ривожланиш нашриёт-манбаа уйи, 2022 й. – 304 бет.
7. Д. Абидова, А. Абдуллаходжаев ва бошқалар. Региональный туризм в Самарканде, анализ проведенных экскурсий и его перспективы развития. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2025-yil, yanvar, № 1-son.
8. www.cont.org
9. www.interunion.ru
10. www.tag-group.com
11. www.e-tours.ru
12. <https://www.evkova.org/kursovye-raboty/issledovanie-opyita-primeneniya-ekologicheskikh-innovatsij-na-primere-gostinichnogo-predpriyatiya>
13. <https://uz.traasgpu.com/2018-yilgi-eng-yaxshi-ekologik-sayyohlik-mehmonxonalari>

8 Ш. Абдусайдова. Инновации в мировом гостиничном бизнесе. Международный университета туризма и культурного наследия «Шёлковый путь» Journal of marketing, business and management(jmbm)/sjif factor: 5.57 www.jmbm.uz volume 2, issue 2 (may) issn: 2181-3000 page 224

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>